

ПРАВЕН РЕЖИМ НА ЗАЩИТЕНИТЕ ПРИРОДНИ ТЕРИТОРИИ ПО ДИРЕКТИВИ 92/43/ЕИО И 2009/147/ЕО НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Георги Пенчев¹
e-mail: georgepenchev@abv.bg

Резюме

Основната цел на настоящото изследване е анализ на опазването на биологичното разнообразие в защитени природни територии по директиви 92/43/ЕИО и 2009/147/ЕО. Тези правни актове на Европейския съюз са свързани с опазването на видове от дивата флора и фауна и природните местообитания. Основната задача на изследването се състои в разглеждане на правните мерки в тази област по тези директиви в контекста на въвеждането им в българското законодателство. Използват се сравнителноправният и формално-логичният методи на научно изследване. Резултатът от изследването е свързан с формулирането на някои по-общи изводи от разгледаната правна уредба и предложения за нейното усъвършенстване.

Ключови думи: Директива 92/43/ЕИО, Директива 2009/147/ЕО, Европейски съюз, защитени природни територии, екологично законодателство

JEL: K320

Увод

В това изследване вниманието ще бъде насочено към разглеждането на две директиви на Европейския съюз (ЕС), които имат важно значение за опазването на биологичното разнообразие, разбирано като видове от флората и фауната и техните природни местообитания, намиращи се в защитени природни територии и съответно за българското екологично законодателство в тази област. Първата от тях – Директива 92/43/ЕИО – има по-общо значение за тези видове и местообитанията им, докато втората от тях – Директива 2009/147/ЕО – е посветена на защитата на един от тези видове, а именно дивите птици. Във връзка с това е необходимо да се отбележи обстоятелството, че за екологичноправния режим на защитените природни територии по европейското право по-голямо значение имат тези правни актове на

---

¹ Професор, доктор на юридическите науки, катедра „Теория и история на правото“, Юридически факултет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

ЕС по опазване на биологичното разнообразие, в които фигурират правни мерки за защита на местообитанията на видовете от дивата флора и фауна.

Френският учен от унгарски произход А. Кис и американският учен Д. Шелтън, и двамата юристи-еколози, в съавторско научно изследване, посветено на европейското екологично право изтъкват, че всички човешки дейности, вкл. екологичното право, оказват въздействие върху биологичното разнообразие, като през последните десетилетия въздействието върху неговото състояние е по-скоро негативно поради свръхексплоатация, замърсяване и демографски растеж – фактори, които са довели и до „загуба на местообитания“ (Kiss, Shelton, 1993, p. 115). В светлината на констатираното от тях унищожаване и повреждане на местообитанията на видовете от флората и фауната те отбелязват, че опазването на всички видове животни и растения от негативно антропогенно въздействие е една от „принципните цели“ на екологичното право (Kiss, Shelton, 1993, p. 115). Становището им е оригинално от гледна точка на взаимната връзка между природните ресурси, респ. екосистемите, която винаги трябва да се отчита при вземането на управленски решения в областта на опазването на околната среда, вкл. биологичното разнообразие и защитените природни територии. По-долу ще бъдат разгледани последователно двете горепосочени директиви. Това научно изследване е съобразено със законодателството към 02.04.2021 г.

Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21.05.1992 г. относно опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора и нейното значение за биологичното разнообразие

Обща характеристика на Директива 92/43/ЕИО

Видно още от нейното наименование, тази директива има по-цялостно значение за състоянието на биологичното разнообразие за разлика от други правни актове на ЕС, които са посветени на отделни негови компоненти. Тя въвежда в европейското екологично право изисквания на Конвенцията за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Берн, 19.09.1979 г.) и на Конвенцията за опазване на мигриращите видове диви животни (Бон, 23.06.1979 г.), към които ЕС се присъедини в 1982 г. (Решение 82/72/ЕИО (ОВ L 38, 10.02.1982 г.) и Решение 82/461/ЕИО (ОВ L 210, 24.06.1982 г.). Нейната основна цел е да осигури биологичното разнообразие в страните членки на ЕС чрез защита на видове от дивата флора и фауна и техните природни местообитания (чл. 2, § 1). Провежданите за тази цел мерки трябва, от една страна, да гарантират съхраняването или възстановяването чрез „благоприятно ниво на защита“ на тези видове от флората и фауната и техните природни местообитания, които са „от интерес

за Общността“ (чл. 2, § 2), а от друга страна, да отчитат „икономическите, социалните и културните изисквания“ и „регионалните и местните характеристики“ (чл. 2, § 3).

Могат да бъдат посочени следните правни мерки за опазване на дивата фауна и флора и техните местообитания по директивата:

1) установяване на специални правила за опазване на природните местообитания и (специфичните – бел. авт.) местообитания на видовете от дивата фауна и флора (чл. 3-11), а сред тях трябва да бъдат посочени:

а) създаване на единна Европейска екологична мрежа от „специални защитени територии“ с наименование „Натура 2000“, която обхваща природните местообитания по приложение I към директивата и местообитанията на видовете от дивата фауна и флора по приложение II към с.д., за да се осигури тяхното съхраняване или възстановяване. Тя включва и специалните защитени територии, създадени по Директива 79/409/ЕИО на Съвета относно опазване на дивите птици, отменена от действащата понастоящем Директива 2009/147/ЕО, която ще бъде разгледана по-долу (чл. 3, ал. 1). Държавите членки са длъжни да допринесат за изграждането на „Натура 2000“ чрез създаването на „специални защитени територии“ в границите на националната си юрисдикция съгласно чл. 4 (чл. 3, ал. 2) и чрез съхранението и „развитието“ на елементите от ландшафта, които са от „решаващо“ значение за съществуването на дивата флора и фауна по чл. 10 (чл. 3, ал. 3);

б) установяване на задължение за страните членки, въз основа на критериите по приложение III към директивата и съответната научна информация, да изготвят списък на територии, включващи местообитанията по приложения I и II към с.д., който подлежи на осъвременяване и трябва да се изпраща на Комисията на ЕС (наричана по-долу за краткост „Комисията“), придружен с информация за съответната територия (чл. 4, § 1). Комисията от своя страна, въз основа на получената информация, трябва да изготви списък на „територии от значение за Общността“ във връзка с мрежата „Натура 2000“ (чл. 4, § 2). С оглед на тази правна мярка Комисията е приела редица решения за изпълнение, съставени на регионална биогеографска основа. Видният немски юрист-еколог Л. Кремер в тази насока обаче изтъква, че „обявяването на дадено местообитание като защитено не дава информация за действителните мерки за опазването му“ (Кремер, 2008, с. 332);

в) установяване на правомощие за Комисията по своя инициатива да включва и други специални защитени територии към мрежата „Натура 2000“, ако счете, че те отговарят на изискванията на разглежданата директива (чл. 5);

г) установяване на задължение за страните членки да утвърждават планове за управление на специалните защитени територии, които могат да бъ-

дат самостоятелни или част от други видове планове за управление (чл. 6, § 1), а проектите за такива планове да подлежат на обществено обсъждане (чл. 6, § 2);

д) установяване на задължение за „специалните защитени територии“ по Директива 79/409/ЕИО, понастоящем по Директива 2009/147/ЕО, да важат изискванията на чл. 6, §§ 2-4 от разглежданата директива (чл. 7);

е) установяване на правомощие за страните членки успоредно с предложенията им за създаване на специални защитени територии, отправени до Комисията, да поискат финансова помощ от ЕС за изпълнение на задълженията си по чл. 6, ал. 1 (чл. 8, § 1), а Комисията от своя страна преценява необходимостта и определя размера на тази финансова помощ (чл. 8, § 2);

ж) установяване на задължение за Комисията периодично да преценява приноса на мрежата „Натура 2000“ в реализацията на целите по чл. 2 и 3 (чл. 9);

з) установяване на задължение за страните-членки да насърчават управлението на елементите на ландшафта, които са значими за (съществуването на – бел. авт.) дивата фауна и флора (чл. 10);

и) установяване на задължение за тези държави да контролират „равнището на защита“ на природните местообитания и видовете от дивата фауна и флора по чл. 2 и особено на т. нар. „приоритетни типове природни местообитания“ и „приоритетни видове“ от дивата фауна и флора (чл. 11);

2) установяване на специални правила за опазване на отделните видове от дивата фауна и флора (чл. 12-16).

Сред тях могат да бъдат посочени: а) установяване на задължение за страните членки да установят „система на (в смисъл на „засилена“ – бел. авт.) защита“ на животинските видове по приложение IV, буква „а“ към директивата, в техните естествени области на разпространение, като забранят: всички форми на умишлено улавяне или убиване на екземпляри от тези видове в природата; умишленото обезпокояване на тези видове, особено през периода на размножаване, отглеждане на малките, презимуване и миграция; умишленото унищожаване или вземане на яйца от природата; увреждането или унищожаването на местата за размножаване или почивка (чл. 12, § 1); б) установяване на задължение за тези държави да забранят превоза, търговията или замяната на видовете по чл. 12, § 1, взети от природата, с изключение на правомерно взетите от природата екземпляри преди влизането в сила на тази директива (чл. 12, § 2); в) установяване на задължение за тези държави да контролират „случайното“ (т.е. неумишленото) улавяне или убиване на животинските видове по приложение IV, буква „а“ към директивата и въз основа на информацията, която е събрана за такива случаи, да осъществяват научни изследвания и защитни мерки, които гарантират „минимално“

(т.е. незначително) вредно въздействие на тези действия върху съществуването на посочените животински видове (чл. 12, § 4); г) установяване на задължение за тези държави да установят „система на строга защита“ спрямо растителните видове по приложение IV, буква „в“, като забранят: умишленото бране, съхраняване, късане, изкореняване или унищожаване на тези растения в областите на естественото им разпространение в природата; притежаването, превоза, продажбата и замяната на такива видове, взети от природата, с изключение на правомерно взетите от природата видове преди влизането в сила на тази директива (чл. 13, § 1); д) установяване на задължение за тези държави, в резултат на контрола по чл. 11, да осигурят съответствието на „вземането“ (т.е. улова) и използването на видовете от дивата фауна и флора по приложение V с поддържането на благоприятно за тях ниво на защита (чл. 14, § 1). За тази цел могат да бъдат предприети следните мерки: приемане на разпоредби относно достъпа до чужди имоти; временна или местна забрана за улов на екземпляри от дивата фауна и флора от природата и експлоатацията на някои популации; регламентиране на периоди и/или методи на улов на такива видове; прилагане, когато видовете са взети уловени, на правилата за лов и риболов относно защитата на тези популации; установяване на лицензионен режим за улов на такива видове или квоти за това; регулиране на покупко-продажбата, складирането и превоза с цел покупко-продажба на такива видове; осъществяване на засилен контрол върху отглеждането в заградени площи с размножителна цел на животинските видове и върху изкуственото размножаване на растителните видове, за да се ограничи улова на екземпляри от тях от природата; извършване на оценка на резултатите от предприетите мерки (чл. 14, § 2); е) установяване на задължение за тези държави да забранят всички „неразумни“ начини и средства, които могат да причинят изчезване на местни видове от дивата флора и фауна или значително увреждане на популациите им, изброени в приложение VI, букви „а“ и „в“ към директивата, в случаите на улов или убиване на животински видове по приложение V, буква „а“ или на изключения по чл. 16 (чл. 15); ж) установяване на правна възможност за изключения от изискванията на чл. 12-15, но при условие, че не се засяга благоприятното ниво на защита с цел поддържане на популациите на видовете от дивата флора и фауна, в следните случаи: когато това е в интерес на опазването на тези видове и техните местообитания; за предотвратяване на значително увреждане на селскостопански култури и домашни животни, гори, води, рибни ресурси и други видове имоти; за защита на здравето и националната сигурност или други значими обществени интереси, включително от икономически и социален характер или с положителни последици за околната среда; за провеждане на научни изследвания и обучение, заселване и пов-

торно въвеждане на видове и дейности по отглеждането им, включително изкуствено размножаване на растения; при разрешение, съчетано със засилен контрол за спазване на условията му, селективно и в ограничен размер, на улова или съхраняването на видовете от приложение IV, предоставено от компетентен орган (чл. 16, § 1). В тези хипотези страните членки трябва да изпращат на всеки 2 години доклад на Комисията (чл. 16, § 2), а неговите реквизити са изброени лимитативно в чл. 16, § 3;

3) установяване на задължение за страните членки да изготвят на всеки 6 години доклад относно приложението на разглежданата директива и поспециално на нейните изисквания на национално равнище, да го изпратят на Комисията и да го направят достъпен за обществеността (чл. 17, § 1);

4) установяване на правна възможност за тези държави да обозначават територии, създадени съгласно тази директива със специални табели, определени от комитета по чл. 20 (чл. 17, § 3);

5) установяване на задължение за тези държави и за Комисията да насърчават научните и други изследвания, свързани с предмета на разглежданата директива, включително обмена на информация в тази насока (чл. 18, § 1);

6) учредяване на „Комитет“ с консултативни функции спрямо Комисията при прилагането на тази директива (чл. 20).

Начинът на вземане на решения в него е уреден в чл. 21;

7) установяване на задължение за страните членки да проучват целесъобразността на повторното въвеждане в техния район на разпространение на местните видове по приложение IV към директивата във връзка с възможността за тяхното възстановяване чрез „благоприятно ниво на защита“, отчитайки опита на другите страни членки и след „консултации със засегнатата общественост“ (чл. 22, буква „а“);

8) установяване на задължение за тези държави да упражняват контрол върху въвеждането в природата на неместен вид по начин, който не уврежда другите видове от дивата флора и фауна и природните местообитания, съчетано с правомощие за тях да забранят такова въвеждане (при наличие на опасност от увреждането им – бел. авт.). В тези случаи трябва да бъде уведомен комитета по чл. 20 (чл. 22, буква „в“);

9) установяване на задължение за тези държави да насърчават образованието и информацията относно необходимостта от опазване на дивата флора и фауна и природните местообитания (чл. 22, буква „с“);

10) установяване на задължение за тези държави да информират Комисията относно приетите „основни“ разпоредби от нормативните актове, свързани с предмета на разглежданата директива (чл. 23, ал. 3).

Към тази директива фигурират 6 приложения с организационно-технически характер, озаглавени както следва: Приложение I. Типове природни

местообитания от интерес за Общността, чието опазване изисква обявяването на специални защитени територии; Приложение II. Животински и растителни видове от интерес за Общността, чието опазване изисква обявяването на специални защитени територии; Приложение III. Критерии за определяне на местности, отговарящи на изискванията за определянето им като местности от значение за Общността и за обявяването им като специални защитени територии; Приложение IV. Животински и растителни видове от интерес за Общността, нуждаещи се от засилена защита; Приложение V. Животински и растителни видове от интерес за Общността, чието изземване от природата и експлоатация могат да бъдат обект на управленски мерки; Приложение VI. Забранени методи и средства за улавяне и убиване и начини за превоз (Кремер, 2008, с. 326-327, 331-334, 339-340; Пенчев, 2003, с. 20-23; Христова, 2018, с. 45-46; Kiss, Shelton, 1993, pp. 126-127).

Селективна съдебна практика на ЕС, свързана с Директива 92/43/ЕИО

В тази насока е необходимо да се изтъкне обстоятелството, че делата, заведени в Съда на ЕС (наричан по-долу за краткост „Съдът“) могат да бъдат подразделени на две основни групи: а) дела, образувани по осъдителен иск на Комисията срещу определена държава, нарушаваща свои задължения по определени разпоредби на директивата; и б) дела, образувани по преюдициални запитвания от национални юрисдикции, свързани с тълкуване на разпоредби от съответния правен акт на ЕС. Като примери по отношение на разглежданата директива могат да се посочат: Дело С-329/96; Дело С-83/97; Дело С-67/99; Дело С-71/99; Дело С-220/99; Дело С-103/00, Дело С-127/02, Дело С-117/03, Дело С-418/04, Дело С-244/05, Дело С-535/07, Дело С-226/08, Дело С-404/09, Дело С-43/10, Дело С-340/10; Дело С-258/11, Дело С-281/16, Дело С-669/16, Съединени дела С-293/17 и С-294/17, Дело С-323/17, Дело С-441/17 и Дело С-141/14 (Eur-Lex: Access to European Union Law, 2021).

- **Дела, заведени в Съда по осъдителен иск на Комисията срещу определена държава, нарушаваща определени разпоредби на Директива 92/43/ЕИО**

Повечето от горепосочените дела спадат именно към тази първа група. Те ще бъдат отбелязани с оглед на определена разпоредба на директивата, за нарушаването на която те са образувани. Същевременно те могат да бъдат обособени допълнително на три подгрупи с оглед на това, дали се отнасят до нарушаване само на една или няколко разпоредби от същата директива, или до разпоредби както на разглежданата директива, така и на други директиви.

- Дела за нарушаване само на една разпоредба от Директива 92/43/ЕИО За целта могат да бъдат отбелязани няколко примера.

- Дела за нарушаване на чл. 4, § 1 от Директива 92/43/ЕИО

В тази насока могат да бъдат посочени: Дело С-67/99 *Комисията на Европейските общности срещу Ирландия* – Решение на Съда от 11.09.2001 г., с което е осъдена Ирландия като нарушител; Дело С-71/99 *Комисията на Европейските общности срещу Федерална република Германия* – Решение на Съда от 11.09.2001 г., с което е осъдена Германската федерална република (ГФР) като нарушител и Дело С-220/99 *Комисията на Европейските общности срещу Република Франция* – Решение на Съда от 11.09.2001 г., с което е осъдена Франция като нарушител.

- Дела за нарушаване на чл. 12, § 1 от Директива 92/43/ЕИО

В тази насока може да се изтъкне Дело С-103/00 *Комисията на Европейските общности срещу Република Гърция* – Решение на Съда от 30.01.2002 г., с което е осъдена Гърция като нарушител.

- Дела за нарушаване на чл. 23 от Директива 92/43/ЕИО

В тази насока могат да бъдат посочени: Дело С-329/96 *Комисията на Европейските общности срещу Република Гърция* – Решение на Съда от 26.06.1997 г., с което е осъдена Гърция като нарушител и Дело № С-83/97 *Комисията на Европейските общности срещу Федерална република Германия* – Решение на Съда от 11.12.1997 г., с което е осъдена ГФР като нарушител.

- Дела за нарушаване на две и повече разпоредби на Директива 92/43/ЕИО

Към тази подгрупа дела могат да бъдат отбелязани редица примери.

- Дела за нарушаване на чл. 3, § 2 и чл. 4, § 1 от Директива 92/43/ЕИО

В тази насока може да се посочи Дело С-669/16 *Европейската комисия срещу Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия* – Решение на Съда от 18.10.2018 г., с което е осъдена Великобритания като нарушител.

- Дела за нарушаване на чл. 4, § 1 и чл. 12, § 1 от Директива 92/43/ЕИО

В тази насока може да се отбележи Дело С-340/10 *Комисията на Европейския съюз срещу Република Кипър* – Решение на Съда от 15.03.2012 г., с което е осъден Кипър като нарушител.

- Дела за нарушаване както на определени разпоредби на Директива 92/43/ЕИО, така и на разпоредби от други директиви

И по отношение на тази подгрупа дела могат да бъдат посочени няколко примера.

- Дела за нарушаване на чл. 6, § 2 във връзка с чл. 7 от Директива 92/43/ЕИО и чл. 4, §§ 1 и 2 от Директива 79/409/ЕИО (отм.)

В тази насока може да бъде изтъкнато Дело С-535/07 *Европейската Комисия срещу Австрия* – Решение на Съда от 14.10.2010 г., с което е осъдена Австрия като нарушител.

- Дела за нарушаване на чл. 6, § 2-4 от Директива 92/43/ЕИО и чл. 4, §§ 1, 2, 4 и 10 от Директива 79/409/ЕИО (отм.)

В тази насока може да бъде отбелязано Дело С-418/04 *Комисията на Европейските общности срещу Ирландия* – Решение на Съда от 13.12.2007 г., с което е осъдена Ирландия като нарушител.

- Дела за нарушаване на чл. 6, § 2-4 във връзка с чл. 7 от Директива 92/43/ЕИО и чл.чл. 2, 3, 5, §§ 1 и 3 от Директива 85/337/ЕИО (отм.)

В тази насока може да бъде изтъкнато Дело С-404/09 *Европейската комисия срещу Кралство Испания* – Решение на Съда от 24.11.2011 г., с което е осъдена Испания като нарушител.

- Дела за нарушаване на чл. 6, §§ 1 и 3 и чл. 12, § 1, букви „а“ и „г“ от Директива 92/43/ЕИО и чл. 5, букви „б“ и „г“ от Директива 2009/147/ЕО

В тази насока може да бъде отбелязано Дело С-441/17 *Европейската комисия срещу Република Полша* – Решение на Съда от 17.04.2018 г., с което е осъдена Полша като нарушител.

- Дела за нарушаване на чл. 6, § 2 от Директива 92/43/ЕИО, чл. 4, §§ 1, 2 и 4 от Директива 2009/147/ЕО и чл. 2, § 1 и чл. 4, §§ 2 и 3 от Директива 2011/92/ЕО

В тази насока може да бъде посочено Дело С-141/14 *Европейската комисия срещу Република България* – Решение на Съда от 14.01.2016 г., с което е осъдена България като нарушител. Тъй като това дело е относимо и към Директива 2009/147/ЕО, която ще бъде разгледана по-долу, и е от значение за нашата страна, в тази част на изследването ще бъде посочена само частта от диспозитива на решението на Съда, свързана с Директива 92/43/ЕИО. Там е изтъкнато, че: „1) Като: ...

- е одобрила проектите „Калиакра уинд пауър“, „ЕВН Енертраг Каварна“ и „Вертикал – Петков и с-ие“, както и проекта „Трейшън клифс голф енд спа резорт“ съответно на територията на специалната защитена зона в района на Калиакра и специалната защитена зона в района на Белите скали, Република България не е изпълнила задълженията си по член 6, параграф 2 от Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна“.

Същевременно по отношение на нарушаване на определени разпоредби от Директива 2011/92/ЕС, които са в тясна връзка с горепосоченото наруше-

ние на Директива 92/43/ЕИО, в диспозитива на разглежданото решение на Съда е отбелязано, че: „1) Като: ...

- от една страна, не е оценила правилно кумулативния ефект на проектите „Уиндтех“, „Брестиом“, „Еко Енерджи“ и „Лонгман инвестмънт“ на територията на орнитологично важното място в района на Калиакра, която не е била, а е трябвало да бъде класифицирана като специална защитена зона, и от друга страна, въпреки това е разрешила осъществяването на проекта „Лонгман инвестмънт“, Република България не е изпълнила съответно задълженията си, от една страна, по член 4, параграфи 2 и 3 от Директива 2011/92/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда и точка 1, буква б) от приложение III към нея, и от друга страна, по член 2, параграф 1 от тази директива“.

- **Дела по преюдициални запитвания от национални юрисдикции до Съда, свързани с тълкуване на разпоредби от Директива 92/43/ЕИО**

В тази насока могат да се посочат за пример няколко дела, по които са постановени решения с тълкувателен характер на Съда, отнасящи се до една или няколко разпоредби на разглежданата директива. Те ще бъдат посочени последователно по-долу.

- **Дела по преюдициални запитвания до Съда, свързани с тълкуване на чл. 3 във връзка с чл. 4 от Директива 92/43/ЕИО**

В тази насока може да се отбележи Дело C-244/05 *Bund Naturschutz in Bayern eV and Others v. Freistaat Bayern* – Решение на Съда от 14.09.2006 г. В диспозитива на решението е постановено, че: „Подходящият режим на защита, приложим за територии, които фигурират в националния списък, предаден на Комисията съгласно чл. 4, § 2 от Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21.05.1992 г. относно опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна изисква държавите членки да не разрешават действия, които водят до риск от сериозно нарушаване на екологичните характеристики на тези територии. Държавите членки трябва, в съответствие с разпоредбите на националното законодателство, да предприемат всички мерки, необходими за избягване на действия, които водят до риск от сериозно нарушаване на екологичните характеристики на териториите, които фигурират в националния списък, предаден на Комисията. Националният съд трябва да прецени дали случаят е такъв“.

- **Дела по преюдициални запитвания до Съда, свързани с тълкуване на чл. 6, § 3 от Директива 92/43/ЕИО**

В тази насока могат да се посочат Дело C-127/02 *Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee u Nederlandse Vereniging tot Bescherming van*

Vogels срещу Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij – Решение на Съда от 07.09.2004 г., Дело C-258/11 *Peter Sweetman, Ирландия, Attorney General u Minister for the Environment, Heritage and Local Government срещу An Bord Pleanala* – Решение на Съда от 11.04.2013 г., Съединени дела C-293/17 и C-294/17 *Coöperatie Mobilisation for the Environment UA u др. срещу College van gedeputeerde staten van Limburg u др., Stichting Werkgroep Behoud de Peel срещу College van gedeputeerde staten van Noord-Brabant* – Решение на Съда от 07.11.2017 г. и Дело C-323/17 *People Over Wind u Peter Sweetman срещу Coillte Teoranta* – Решение на Съда от 12.04.2018 г.

Дело C-127/02 е свързано с въздействието на улова на определен вид миди върху местообитанията на водната флора и фауна в Нидерландия. В диспозитива на решението по това дело е постановено, че:

„1. Механичния улов на сърцевидна мида, който се извършва от много години, но за който се издава лиценз ежегодно за ограничен период, като всеки лиценз включва нова оценка на възможността за извършване на тази дейност и на територията, където той може да бъде извършван, попада в съдържанието на „план“ или „проект“ по смисъла на чл. 6, § 3 от Директива 92/43/ЕИО от 21 май 1992 г. относно опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора.

2. Чл. 6, § 3 от Директива 92/43 установява процедура, предназначена да осигури, чрез предварително проучване, че план или проект, който не е пряко свързан или необходим за управлението на съответната територия, но съществува вероятност да окаже значително въздействие върху нея, може да бъде одобрен, ако няма да засегне неблагоприятно върху интеритета на тази територия, докато чл. 6, § 2 от тази директива установява задължение за цялостна защита, състояща се в избягване на влошаване и смущения, които биха могли да имат значително въздействие в светлината на целите на директивата и не може да бъде приложим едновременно с чл. 6, § 3.

3. (а) Първото изречение на чл. 6, § 3 от директива 92/43 трябва да се тълкува в смисъл, че всеки план или проект, който не е пряко свързан с- или необходим за управлението на територията трябва да бъде обект на подходяща оценка на неговото прилагане спрямо територията с оглед на целите на защита на територията, ако не може да бъде изключен въз основа на обективна информация, че ще окаже значително въздействие върху тази територия самостоятелно или в съчетание с други планове или проекти.

(б) Съгласно изречение първо на чл. 6, § 3 от Директива 92/43, когато план или проект, който не е пряко свързан или необходим за управлението на определена територия може да подрони целите за опазване на тази територия, трябва да се смята, че ще окаже значително въздействие върху тази територия. Оценката на този риск трябва да бъде извършена, *inter alia*,

в светлината на характеристиките и специфичните екологични условия на съответната територия, засегната от този план или проект.

4. Съгласно чл. 6, § 3 от директива 92/43, когато подходяща оценка на въздействието на план или проект върху определена територия заключава, че преди неговото одобряване, всички аспекти на плана или проекта, могат, самостоятелно или в съчетание с други планове и проекти, да засегнат целите за опазване на съответната територия, те трябва да бъдат определени в светлината на най-добрите научни познания в тази област. Компетентните национални органи, като вземат предвид подходящата оценка на въздействието на механичния улов на сърцевидна мида върху съответната територия в светлината на целите за опазване на тази територия, трябва да разрешат такава дейност само ако са се уверили, че тази дейност няма да окаже неблагоприятно въздействие върху интегритета на съответната територия. Такаъв е случаят, когато не остава никакво разумно научно съмнение относно липсата на такова въздействие.

5. Когато национален съд е сезиран да установи законосъобразността на одобрението на план или проект по смисъла на чл. 6, § 3 от Директива 92/43, той може да постанови дали ограниченията в преценката на националните компетентни органи е извършена съгласно тази разпоредба, въпреки че не е транспонирана в правния ред на съответната държава членка, независимо от изтичането на срока, определен за тази цел.“

В диспозитива на решението по дело C-258/11 е отбелязано, че: „Чл. 6, ал. 3 от Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21.05.1992 г. относно опазване на естествените местообитания и на дивата фауна и флора трябва да се тълкува в смисъл, че план или проект, който не е непосредствено свързан с управлението на територията или не е необходим за него, ще има отрицателно въздействие върху неговия интегритет, ако може да попречи на трайното опазване на конститутивните характеристики на съответната територия, свързани с наличието на приоритетно естествено местообитание, целта за запазването на което обуславя включването на територията в списъка на териториите от значение за Общността по смисъла на тази директива. За целите на тази преценка следва да се приложи принципът на предпазните мерки.“

Преюдициалното запитване по Съединени дела C-293/17 и C-294/17 е отправено от Държавния съвет на Нидерландия и е свързано със съдебни спорове в тази държава по отношение на въздействието на разрешени дейности по паша на добитък и използване на химически торове от отделни земеделски стопанства, в резултат на които обаче, се причиняват азотни отлагания върху почвата (земеделската земя) в близост до територии по „Натура 2000“. В диспозитива на решението си по тези съединени дела Съдът постановява, че:

„1) Член 6, параграф 3 от Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора трябва да се тълкува в смисъл, че дейностите по паша на добитък и по разпръскване на тор в близост до територии от „Натура 2000“ могат да бъдат квалифицирани като „проект“ по смисъла на тази разпоредба дори когато тези дейности, доколкото не съставляват физическа намеса в естествената околна среда, не представляват „проект“ по смисъла на член 1, параграф 2, буква „а“ от Директива 2011/92/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 г. относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда.

2) Член 6, параграф 3 от Директива 92/43 трябва да се тълкува в смисъл, че нееднократна дейност като разпръскването на тор, разрешена съгласно националното право преди да влезе в сила тази директива, може да се счита за един и същ проект по смисъла на цитираната разпоредба, за който не се провежда нова процедура по издаване на разрешение, стига тази дейност да представлява една-единствена мярка, характерно за която е, че има обща цел, непрекъсната е, и по-специално се извършва на едни и същи места и при едни и същи условия. Ако за даден един-единствен проект е било издадено разрешение, преди режимът на защита, предвиден от същата разпоредба, да стане приложим спрямо разглежданата територия, изпълнението на този проект все пак може да попада в обхвата на член 6, параграф 2 от тази директива.

3) Член 6, параграф 3 от Директива 92/43 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска програмна национална правна уредба, която позволява на компетентните органи да издават разрешения за проекти, като се обосновават с „подходяща оценка“ по смисъла на тази разпоредба, която е извършена предварително и при която определено общо количество азотни отлагания е било сметнено за съвместимо с целите за защита, които има посочената уредба. Това обаче е валидно само при условие, че – нещо, което трябва да се провери от запитващата юрисдикция – от задълбочения и пълен анализ на научната подплатеност на тази оценка може да се придобие убеденост, че не съществува никакво разумно съмнение от научна гледна точка, че никой от плановете или проектите няма вредоносни последици за целостта на съответната територия.

4) Член 6, параграф 3 от Директива 92/43 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска програмна национална правна уредба като разглежданата по главното производство, която освобождава някои проекти, генериращи азотни отлагания под определен праг или определена гранична стойност, от изискването за получаване на отделно разрешение, ако националната юрисдикция се е убедила, че предварително извършената „подходяща оценка“

по смисъла на тази разпоредба отговаря на критерия за липса на разумно съмнение от научна гледна точка, че тези планове или проекти нямат вредоносно въздействие спрямо целостта на съответните територии.

5) Член 6, параграф 3 от Директива 92/43 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска програмна национална правна уредба като разглежданата по главното производство, която позволява определена категория проекти, в настоящия случай разпръскването на тор и пашата на добитък, да бъде изпълнявана, без за нея да е налице изискване за разрешение, и следователно за индивидуализирана подходяща оценка на въздействието ѝ върху съответните територии, освен ако обективни обстоятелства позволяват със сигурност изобщо да се изключи възможността посочените проекти, поотделно или съчетано с други проекти, съществено да засегнат тези територии – нещо, което следва да се провери от запитващата юрисдикция.

6) Член 6, параграф 3 от Директива 92/43 трябва да се тълкува в смисъл, че „подходящата оценка“ по смисъла на тази разпоредба не може да отчита „консервационни мерки“ по смисъла на член 6, параграф 1, „превантивни мерки“ по смисъла на член 6, параграф 2, специално приети за програма като разглежданата по главното производство мерки или пък т. нар. „автономни“ мерки, доколкото тези мерки не са част от посочената програма, ако очакваните ползи от тези мерки не са сигурни към момента на посочената оценка.

7) Член 6, параграф 3 от Директива 92/43 трябва да се тълкува в смисъл, че мерките, въведени с национална правна уредба като разглежданата по главното производство, която включва процедури за наблюдение и за контрол върху земеделски стопанства, чиито дейности генерират азотни отлагания, както и възможността за налагане на санкции, стигащи до затварянето на посочените стопанства, са достатъчни, за да бъде спазена тази разпоредба.“

Преюдициалното запитване по Дело C-323/17 е отправено от Върховния съд (High Court) на Ирландия и е свързано със съдебен спор в тази държава между една неправителствена екологична организация „Хората над вятъра“ и П. Суитмън, от една страна, и, от друга страна, горскостопанското дружество „Coillte Teoranta“ по повод на строителни работи, необходими за полагане на кабел, свързващ вятърен парк с електрическата мрежа. В диспозитива на решението по това дело Съдът изтъква, че: „Член 6, параграф 3 от Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора трябва да се тълкува в смисъл, че за да се определи дали е необходимо впоследствие да се извършва подходяща оценка на въздействието на даден план или проект върху съответната територия, не следва във фазата на предварителната проверка да се вземат

предвид мерките за избягване или намаляване на вредното въздействие на плана или проекта върху тази територия“.

○ **Дела по преюдициални запитвания до Съда, свързани с тълкуване на чл. 6, §§ 3 и 4 от Директива 92/43/ЕИО**

В тази насока могат да се отбележат Съединени дела C-387/15 и C-388/15 *Hilde Orleans u др. срещу Vlaams Gewest* – Решение на Съда от 21.07.2016 г. Преюдициалното запитване е отправено от Държавния съвет на Нидерландия по повод на оспорване от някои граждани на тази държава на законосъобразността на административен акт на фламандска областна администрация за приемане на регионална схема за пространствено развитие с наименование „Определяне на границите на морската пристанищна зона в Антверпен – развитие на пристанището на левия бряг“. В диспозитива на това решение Съдът отбелязва, че: „Член 6, параграф 3 от Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора трябва да се тълкува в смисъл, че мерки, съдържащи се в плановете или проекти, които не са непосредствено свързани с управлението на територия от значение за Общността или не са необходими за него, предвиждащи преди реализирането на отрицателни въздействия върху определен тип природно местообитание в рамките на територията бъдещо обособяване на площ от същия тип, което обаче ще приключи след оценката относно значителното евентуално отрицателно въздействие върху интегритета на тази територия, не могат да се вземат предвид при тази оценка. Такива мерки биха могли евентуално да се окачат като „компенсаторни“ по смисъла на параграф 4 от същия член, стига да са изпълнени предвидените в него условия“.

○ **Дела по преюдициални запитвания до Съда, свързани с тълкуване на членове 4 и 6 от Директива 92/43/ЕИО**

В тази насока могат да се изтъкнат Дело C-117/03 *Societa Italiana Dragaggi SpA and Others v. Ministero delle Infrastruttura e dei Transporti and Regione Autonoma del Friuli Venezia Giulia* – Решение на Съда от 13.01.2005 г., Дело C-226/08 *Провинция Паненбург срещу Федерална република Германия* – Решение на Съда от 14.01.2010 г. и Дело C-43/10 *Nomarchiaki Aftodioikisi Aitolokarnanias u др. срещу Ypourgos Perivallontos u др.* – Решение на Съда от 11.09.2012 г.

В диспозитива на решението по дело C-117/03 е постановено, че: „Относно правилната конструкция на чл. 4, § 5 от Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. относно опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора, защитните мерки по чл. 6, параграфи 2, 3 и 4 от тази директива се изискват само по отношение на територии (в буквален превод от думата „sites“ на англ. ез. – „места“ – бел. авт.), които в съответствие с чл.

4, § 2, абзац 3 от директивата са в списъка на териториите, установени като територии от значение за Общността, приет от Комисията на Европейските общности в съответствие с процедурата по чл. 21 от директивата. В случай на територии, допустими за идентифициране като територии от значение за Общността, които са включени в националните списъци, предадени на Комисията, и по-специално територии, в които се намират приоритетни естествени местообитания или приоритетни видове, държавите членки, по силата на Директива 92/43/ЕО, трябва да предприемат защитни мерки, които са подходящи от гледна точка на целта за опазване по директивата, с цел защита на съответния екологичен интерес, който тези територии имат на национално равнище“.

В диспозитива на решението по дело С-226/08, Съдът е постановил, че:

„1) Член 4, параграф 2, първи абзац от Директива 92/43/ЕО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на естествените местообитания и на дивата фауна и флора, изменена с Директива 2006/105/ЕО на Съвета от 20 ноември 2006 г., трябва да се тълкува в смисъл, че не разрешава на държава членка да откаже по различни от свързаните с опазване на околната среда съображения да даде съгласието си за включването на една или няколко територии в съставяния от Европейската комисия проектосписък на територии от значение за Общността.

2) Член 6, параграфи 3 и 4 от Директива 92/43, изменена с Директива 2006/105, трябва да се тълкува в смисъл, че продължителни работи по поддръжка на фарватера на естуари, които не са свързани с управлението на територията или не са необходими за нейното управление и които вече са одобрени съгласно националното право преди изтичането на срока за транспониране на Директива 92/43, изменена с Директива 2006/105, трябва – доколкото представляват проект и могат да окажат значително влияние върху съответната територия – да бъдат подложени на оценка за въздействието им върху тази територия в изпълнение на посочените разпоредби, в случай че тези работи продължат и след включването на територията в списъка на територии от значение за Общността в съответствие с член 4, параграф 2, трети абзац от тази директива.

Ако по-специално предвид повторемостта, естеството и условията, при които се извършват посочените работи по поддръжка, те могат да бъдат считани за една-единствена дейност – в частност когато тяхната цел е да поддържат определена дълбочина на фарватера посредством редовно и необходимо за тази цел драгиране – тези работи по поддръжка могат да се приемат за един и същ проект по смисъла на член 6, параграф 3 от Директива 92/43, изменена с Директива 2006/105.”

Дело С-43/10 е свързано с екологичен проблем, породен от желанието на гръцката централна администрация да прехвърли водна маса от една река в друга за нуждите на водоснабдяването, напояването на земеделски земи и производството на електрическа енергия, с което обаче, се създава опасност от влошаване на състоянието на природни местообитания на видове от дивата фауна и флора. В него Съдът е обърнал много голямо внимание на опазването на биологичното разнообразие, с което се създава впечатление за отдаване на неговото приоритетно значение по този казус. Същевременно в диспозитива на решението по това дело, относим към Директива 92/43/ЕИО, Съдът изтъква, че: „...

6. Териториите, фигуриращи в националния списък на териториите от значение за Общността, изпратен на Европейската комисия съгласно член 4, параграф 1, втори абзац от Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора и впоследствие включени в списъка на ТЗО (т.е. територии със значение за Общността – бел. авт.), приет с Решение 2006/613/ЕО на Комисията от 19 юли 2006 г. за приемане съгласно Директива 92/43/ЕИО на Съвета на списък на местообитанията със значение за Общността в Средиземноморския биогеографски район, са се ползвали от закрилата на Директива 92/43 след уведомяването на съответната държава членка за посоченото решение и преди неговото публикуване. По-специално, след като е била уведомена за това решение, съответната държава членка е трябвало да приеме и защитните мерки, предвидени в член 6, параграфи 2-4 от Директива 92/43.

7. Директива 92/43, и по-специално член 6, параграфи 3 и 4 от нея, трябва да се тълкува в смисъл, че при липса на информация или на надеждни и актуализирани данни относно птичата фауна в дадена специална защитена територия не допуска осъществяването на проект за отклоняване на води, който не е пряко свързан или необходим за опазването на тази специална защитена зона, но може да я засегне значително.

8. Директива 92/43, и по-специално член 6, параграф 4 от нея, трябва да се тълкува в смисъл, че основания, свързани, от една страна, с напояването, а от друга страна, със снабдяването с питейна вода, изтъкнати в подкрепа на проект за отклоняване на води, могат да съставляват императивни съображения от значим обществен интерес, които да обосноват осъществяването на проект, застрашаващ целостта на разглежданите територии. Когато подобен проект застрашава целостта на територия от значение за Общността, в която има приоритетен тип естествено местообитание и/или приоритетен вид, осъществяването на този проект принципно може да бъде обосновано със съображения, свързани със снабдяването с питейна вода. При определени обстоятелства това осъществяване може да се обоснове с благоприятни

те въздействия от първостепенно значение, които напояването има за околната среда. Обратно на това, напояването по принцип не може да се включи сред съображенията, свързани със здравето на човека и обществената безопасност, които обосновават осъществяването на проект като разглеждания в главното производство.

9. По силата на Директива 92/43, и по-специално на член 6, параграф 4, първи абзац, първо изречение от нея, за целите на определяне на подходящите компенсаторни мерки следва да се вземат предвид обхватът на отклоняването на води и мащабът на дейностите, които включва то.

10. Директива 92/43, и по-специално член 6, параграф 4, първи абзац от нея, тълкувана в светлината на установената в член 6 [Д]ЕО (т.е. Договора за създаване на Европейска общност – бел. авт.) цел за устойчиво развитие, разрешава във връзка с територии, които са част от мрежата „Натура 2000“, превръщането на една естествена речна екосистема в изкуствена речна и езерна екосистема, доколкото са изпълнени условията, посочени в тази разпоредба от разглежданата директива.“

○ **Дела по преюдициални запитвания до Съда, свързани с тълкуване на членове 4, 9 и 11 от Директива 92/43/ЕИО**

В тази насока могат да се изтъкнат Дело С-310/12 *Cascina Tre Pini Ss срещу Министерството на околната среда, опазването на територията и морето и др.* – Решение на Съда от 03.04.2014 г. и Дело С-281/16 *Vereniging Hoekschewaards Landschap срещу Staatssecretaris van Economische Zaken* – Решение на Съда от 19.10.2017 г.

Преюдициалното запитване до Съда по Дело С-310/12 е отправено от Държавния съвет на Италия във връзка със съдебна процедура по преразглеждане на статута на територия със значение за Общността (т.е. ЕС), в която попада частен имот на дружеството Cascina Tre Pini Ss. В диспозитива на решението по това дело Съдът постановява, че:

„1) Член 4, параграф 1 и членове 9 и 11 от Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора, изменена с Акта относно условията на присъединяването на Чешката република, Република Естония, Република Кипър, Република Латвия, Република Литва, Република Унгария, Република Малта, Република Полша, Република Словения и Словашката република и промените в учредителните договори на Европейския съюз, трябва да се тълкуват в смисъл, че когато са сезирани с искане, което е направено от собственика на парцел, част от територия, включена в списъка на териториите от значение за Общността, и в което се твърди, че е влошено екологичното състояние на тази територия, компетентните органи на държавите членки са длъжни да предложат на Европейската комисия да я декласифицира, стига основание

на това искане да е обстоятелството, че макар разпоредбите на член 6, параграфи 2-4 от същата директива, с измененията, да са спазени, посочената територия повече изобщо не може да допринесе за опазването на естествените местообитания и на дивата флора и фауна или за изграждането на мрежата „Натура 2000“.

2) Член 4, параграф 1 и членове 9 и 11 от Директива 92/43, изменена с Акта относно условията на присъединяването на Чешката република, Република Естония, Република Кипър, Република Латвия, Република Литва, Република Унгария, Република Малта, Република Полша, Република Словения и Словашката република и промените в учредителните договори на Европейския съюз, трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат национална правна уредба, съгласно която правомощие да предлагат осъвременяването на списъка на териториите от значение за Общността имат само териториално-административните единици, но не и – дори субсидиарно, в случай на бездействие от тяхна страна – държавата, доколкото с това предоставяне на правомощия се гарантира, че предписанията на посочената директива се прилагат правилно.“

Преюдициалното запитване до Съда по Дело C-281/16 е отправено от Държавния съвет на Нидерландия във връзка с оспорване от Сдружение „Noekschewaards Landschap“ на административен акт на държавния секретар по икономическите въпроси на Нидерландия, с който се намалява площта на „специална защитена територия“ (в смисъл на „защитена зона“ – бел. авт.) в тази държава, включена в Решение за изпълнение (ЕС) 2015/72 на Комисията от 3.12.2014 г. за приемане на осма актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Атлантическия биогеографски регион (ОВ L 18, 23.01.2015 г. – отм. с чл. 2 от Решение за изпълнение (ЕС) 2015/2373 на Комисията от 26.11.2015 г. за приемане на девета актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Атлантическия биогеографски регион (ОВ L 338, 23.12.2015 г.). В преюдициалното запитване се иска Съдът да се произнесе по валидността на Решение за изпълнение (ЕС) 2015/72 на Комисията, тъй като е налице грешка в подадените данни относно териториалния обхват на горепосочената нидерландска специална защитена територия. В решението си по това дело, Съдът постановява, че: „Решение за изпълнение (ЕС) 2015/72 на Комисията от 3 декември 2014 г. за приемане на осма актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Атлантическия биогеографски регион е невалидно в частта му, с която територията Haringvliet (NL 1000015) се включва в този списък, като от нея е изключен полдерът Leenheeren“.

- **Дела по преюдициални запитвания до Съда, свързани с тълкуване на чл. 6, § 3 от Директива 92/43/ЕИО във връзка с чл. 3, § 2, б. „б“ от Директива 2001/42/ЕО**

В тази насока е необходимо да се посочи Дело C-117/11 *Sylogos Ellinon Poleodomon kai Chorotakton срещу министъра на околната среда, териториалното развитие и благоустройството, министъра на икономиката и финансите и министъра на вътрешните работи, публичната администрация и децентрализацията* – Решение на Съда от 21.06.2012 г.

Делото е свързано с жалба на дружество Sylogos Ellinon Poleodomon kai Chorotakton със седалище в гр. Атина, Гърция против наредба на трима министри, посочени по-горе, с която се транспонира в гръцкото законодателство Директива 2001/42/ЕО. В диспозитива на това решение Съдът отбелязва, че: „Член 3, параграф 2, буква „б“ от Директива 2001/42/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 27 юни 2001 г. относно оценката на въздействието на някои планове и програми върху околната среда трябва да се тълкува в смисъл, че задължението за подлагане на определен план на екологична оценка зависи от това дали по отношение на този план са налице условията, които налагат подлагането му на екологична оценка по смисъла на Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. за опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора, изменена с Директива 2006/105/ЕО на Съвета от 20 ноември 2006 г., включително условието, че планът може да окаже значително въздействие върху съответната територия. Проверката, която се извършва, за да се установи дали последното условие е изпълнено, задължително се ограничава до това дали въз основа на обективни елементи може да се изключи вероятността посоченият план или проект да окаже значително въздействие върху съответната територия“.

Изтъкнатите по-горе решения на Съда са специфичен пример за трудностите, които са срещали държавите членки при въвеждането на изискванията на Директива 92/43/ЕИО в националното им законодателство. Тяхното проучване от компетентните органи у нас би спомогнало за усъвършенстване на екологичното ни законодателство и правоприлагане в разглежданата област.

Българско законодателство, въвеждащо Директива 92/43/ЕИО

Могат да бъдат отбелязани следните нормативни актове в тази насока:

- 1) Закон за изменение и допълнение на Закона за биологичното разнообразие (ЗБР – ДВ, бр. 94 от 2007 г.);
- 2) Наредба № 4 от 8.07.2003 г. за условията и реда за издаване на разрешителни за въвеждане на неместни или повторно въвеждане на местни животински и растителни видове в природата, издадена от министъра на околната среда и водите (МОСВ) (ДВ, бр. 65 от 2003 г.);

3) Наредба № 5 от 1.08.2003 г. за условията и реда за разработване на плановете за действие за растителни и животински видове, издадена от МОСВ и министъра на земеделието и горите (МЗГ) (ДВ, бр. 73 от 2003 г.); и

4) Наредба № 8 от 12.12.2003 г. за реда и условията за издаване на разрешителни за изключенията от забраните, въведени със Закона за биологичното разнообразие за животинските и растителните видове от приложение № 3, за животинските видове от приложение № 4, за всички видове диви птици, извън тези от приложение № 3 и приложение № 4 и за използване на неселективни уреди, средства и методи за улавяне и убиване от приложение № 5, издадена от МОСВ и МЗГ (ДВ, бр. 4 от 2004 г.)

Формално, налице е добро равнище на въвеждане на изискванията на разглежданата директива в българското законодателство. В случая от значение е обаче, ефективното му прилагане, което да изключи възможността за завеждането на дела от Комисията срещу нашата страна за нарушаване на определени разпоредби на директивата.

Правни актове, свързани с прилагането на Директива 92/43/ЕИО

В тази насока са приети няколко решения от Комисията, които имат организационно-технически характер, поради което няма да бъдат разгледани подробно, а само ще бъдат посочени. Условно те могат да бъдат подразделени на две групи.

Към първата от тях спада едно решение за изпълнение, с което е утвърден образец за предоставяне на информация от държавите членки на Комисията относно данни за „Натура 2000“, съгласно приложението. Става дума за *Решение за изпълнение 2011/484/ЕС на Комисията от 11.07.2011 г. относно образца за предоставяне на информация за зони по Натура 2000* (ОВ L 198, 30.07.2011 г.).

Към втората от тях спадат редица решения за изпълнение (9 бр.), съдържащи списъци на „територии от значение за Общността“ (в обхвата на които могат да фигурират и защитени природни територии – бел. авт.) спрямо определен биогеографски регион, които са предоставени от държавите членки на Комисията и впоследствие утвърдени от нея. Те са: *Решение за изпълнение (ЕС) 2018/39 на Комисията от 12.12.2017 г. относно приемане на пета актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Черноморския биогеографски регион* (ОВ L 15, 19.01.2018 г.); *Решение за изпълнение (ЕС) 2019/15 на Комисията от 14.12.2018 г. относно приемане на третата актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Степния биогеографски регион* (ОВ L 7, 09.01.2019 г.); *Решение за изпълнение (ЕС) 2020/96 на Комисията от 28.11.2019 г. относно приемане на тринадесета актуализация на списъка на териториите*

от значение за Общността в Средиземноморския биогеографски регион (ОВ L 28, 31.01.2020 г.); Решение за изпълнение (ЕС) 2020/97 на Комисията от 28.11.2019 г. относно приемане на тринадесета актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Континенталния биогеографски регион (ОВ L 28, 31.01.2020 г.); Решение за изпълнение (ЕС) 2020/98 на Комисията от 28.11.2019 г. относно приемане на единадесета актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Панонския биогеографски регион (ОВ L 28, 31.01.2020 г.); Решение за изпълнение (ЕС) 2020/99 на Комисията от 28.11.2019 г. относно приемане на осмата актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Макаронезийския биогеографски регион (ОВ L 28, 31.01.2020 г.); Решение за изпълнение (ЕС) 2020/100 на Комисията от 28.11.2019 г. относно приемане на тринадесета актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Алпийския биогеографски регион (ОВ L 28, 31.01.2020 г.); Решение за изпълнение (ЕС) 2020/494 на Комисията от 24.03.2020 г. относно приемане на тринадесета актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Бореалния биогеографски регион (ОВ L 11, 08.04.2020 г.); и Решение за изпълнение (ЕС) 2020/495 на Комисията от 24.03.2020 г. относно приемане на тринадесета актуализация на списъка на териториите от значение за Общността в Атлантическия биогеографски регион (ОВ L 11, 08.04.2020 г.).

В тази насока Л. Кремер отбелязва, че към края на 2007 г. държавите членки са класифицирали общо 21 474 такива територии (включени в съответните решения за изпълнение на Комисията – бел. авт.), които заемат 12,8% от сухоземната им площ (Кремер, 2008, с. 332).

Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30.11.2009 г. относно опазване на дивите птици и нейното значение за биологичното разнообразие

Въпреки че тази директива е посветена само на един от компонентите на биологичното разнообразие, в светлината на връзките между природните ресурси и екосистемите, тя има определено значение за тяхното опазване, вкл. в обхвата на защитени природни територии.

Обща характеристика на Директива 2009/147/ЕО

С чл. 18 от тази директива, която влезе в сила на 9.02.2010 г., е отменена първоначално приетата в тази насока Директива 79/409/ЕО на Съвета от 2.04.1979 г. относно опазване на дивите птици (ОВ L 103, 25.04.1979 г., изм. и доп.). Основната ѝ цел е да осигури опазването на всички видове ес-

тествено живеещи в диво състояние птици, както и техните яйца, гнезда и местообитания (по арг. от чл. 1). Могат да бъдат посочени следните правни мерки за опазване на дивите птици по директивата:

1) установяване на задължение за държавите членки „да предприемат всички необходими мерки“ за (т.е. да регламентират в законодателството си) поддържане или адаптиране на популациите на видовете диви птици по приложение I към директивата (чл. 2);

2) установяване на задължение за тези държави да уредят в законодателството си защита на разнообразието и площта на местообитанията на дивите птици, съчетано с изброяване на конкретните мерки, които трябва да бъдат предприети в тази насока (чл. 3);

3) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си специални мерки за опазване на местообитанията на видовете диви птици по приложение I към директивата и да информират за тях Комисията (чл. 4);

4) установяване на задължение за тези държави да уредят в законодателството си специфични забрани с цел съхраняване на дивите птици (чл. 5);

5) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си забрана за продажбата, превоза с цел продажба и държането с цел продажба на видовете диви птици по приложение I към директивата (чл. 6);

6) установяване на правна възможност за тези държави да уредят в законодателството си ловуване на видовете по приложение II към директивата, ако с това не се застрашава опазването на техните местообитания (чл. 7);

7) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си забрана за използването на специфични средства, съоръжения и методи за улов и убиване на диви птици, изброени в приложение V към директивата (чл. 8);

8) установяване на правна възможност за тези държави да ползват изключения от изискванията на чл. чл. 5-8 от директивата при определени условия (чл. 9);

9) установяване на задължение за тези държави да уредят в законодателството си насърчаване на изследванията и дейностите по управление, опазване и използване на дивите птици и да информират Комисията за предприетите мерки в тази насока (чл. 10);

10) установяване на задължение за тези държави да регламентират в законодателството си екологосъобразно въвеждане на неместни видове диви птици (чл. 11);

11) установяване на задължение за тези държави да предоставят на Комисията, на всеки 3 години, доклад относно прилагането на националното им законодателство, свързано с предмета на тази директива (чл. 12);

12) установяване на задължение за тези държави, при прилагането на разглежданата директива, да не влошат настоящото равнище на опазване на дивите птици (чл. 13);

13) установяване на правна възможност за тези държави да уредят в законодателството си по-строги мерки за опазване на дивите птици от тези по директивата (чл. 14);

14) установяване на правна възможност за институциите на ЕС да изменят и допълват приложения I – V към тази директива с цел адаптирането им към техническия и научния прогрес (чл. 15);

15) учредяване на Комитет за адаптиране към техническия и научния прогрес към Комисията със съвещателни функции спрямо нея (чл. 16);

16) установяване на задължение за страните членки да информират Комисията относно текста на основните разпоредби на националното си законодателство в областта, уредена от тази директива (чл. 17).

Към разглежданата директива фигурират 7 приложения, а именно: Приложение I. (ненаименовано), съдържащо списък с определени видове диви птици; Приложение II. (ненаименовано) в две части, също ненаименовани, включващи списъци с видове диви птици; Приложение III. (ненаименовано), съдържащо определени видове диви птици; Приложение IV. (ненаименовано), отнасящо се до забранени уреди, средства и методи за улов и убиване на дивите птици; Приложение V. (ненаименовано), отнасящо се до специфични мерки за опазване на дивите птици; Приложение VI. (ненаименовано) в две части: Част А. Отменена директива и нейни последващи изменения; Част Б. Срокове за транспониране в националното законодателство; Приложение VII. Таблица на съответствието.

Селективна съдебна практика на ЕС, свързана с Директива 2009/147/ЕО

В тази насока могат да бъдат изтъкнати няколко дела, образувани по осъдителен иск на Комисията срещу определена държава членка. Като примери могат да се посочат Дело С-141/14 отбелязано по-горе, Дело С-97/17 и Дело С-441/17 посочено по-горе (Eur-Lex: Access to European Union Law, 2021). Условно, те ще бъдат обособени по-долу в две насоки.

- **Дела за нарушаване на само на една разпоредба от Директива 2009/147/ЕО**

За целта може да бъде отбелязан по-долу един пример.

○ **Дела за нарушаване на чл. 4, § 1 от Директива 2009/147/ЕО**

В тази насока е необходимо да се посочи Дело С-97/17 Комисията на Европейския съюз срещу Република България – Решение на Съда от 26.04.2018 г., с което е осъдена България като нарушител. В т. 1 от диспозитива на решението и изтъкнато, че: „1) Като не е обявила за специална защитена зона цялото орнитологично важно място, обхващащо Рила планина, Република България не е класифицирала най-подходящите по брой и площ територии за опазването на видове птици, посочени в приложение I към Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 г. относно опазването на дивите птици, в резултат на което не е изпълнила задълженията си по член 4, параграф 1 от тази директива“.

• **Дела за нарушаване както на определени разпоредби на Директива 2009/147/ЕО, така и на разпоредби на други директиви**

За целта могат да бъдат обособени две подгрупи дела.

○ **Дела за нарушаване на чл. 5, букви „б“ и „г“ от Директива 2009/147/ЕО и чл. 6, §§ 1 и 3 и чл. 12, § 1, букви „а“ и „г“ от Директива 92/43/ЕИО**

В тази насока може да бъде отбелязано Дело С-441/17, посочено по-горе.

○ **Дела за нарушаване на чл. 4, §§ 1, 2 и 4 от Директива 2009/147/ЕО, чл. 6, § 2 от Директива 92/43/ЕИО и чл. 2, § 1 и чл. 4, §§ 2 и 3 от Директива 2011/92/ЕО**

В тази насока трябва да бъде изтъкнато Дело С-141/14 *Европейската комисия срещу Република България* – Решение на Съда от 14.01.2016 г. Казусът е интересен от гледна точка на своеобразната конкуренция на два екологични интереса: а) свързани с опазването на местообитанията и на пътя за преминаване („Виа Понтика“) на мигриращи видове диви птици, от една страна, и б) свързани с изграждането в Североизточна България, по-специално в района на намиращите се в област Добрич защитени зони „Комплекс Калиакра“ (Заповед № РД-815 от 12.12.2017 г. на МОСВ - ДВ, бр. 100 от 15.12.2017 г.) и „Белите скали“ (Заповед № РД-353 от 03.05.2012 г. на МОСВ – ДВ, бр. 37 от 15.05.2012 г., изм., бр. 100 от 15.12.2017 г.), на съоръжения за добив на електрическа енергия от вятъра („ветрогенератори“) с цел предотвратяване на изменението на климата, от друга страна. По това дело фактически Съдът е отдал предпочитание на опазването на биологичното разнообразие, т.е. на мигриращите видове диви птици и техните местообитания. В диспозитива на решението, в частта му, свързана с нарушаване на чл. 4, §§ 1, 2 и 4 от Директива 2009/147/ЕО, е поставено, че: „1) Като:

- не е включила изцяло териториите на орнитологично важните места в специалната защитена зона в района на Калиакра, Република България не е

класифицирала като специална защитена зона най-подходящите по брой и площ територии с оглед на опазването, от една страна, на биологичните видове по приложение I към Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 г. относно опазването на дивите птици, и от друга страна, на редовно срещашите се мигриращи видове, които не са включени в приложение I, в сухоземната и морската географска зона, в която се прилага тази директива, и по този начин тази държава членка не е изпълнила задълженията си по член 4, параграфи 1 и 2 от посочената директива,

- е одобрила проектите „АЕС Гео Енерджи“, „Дисиб“ и „Лонгман инвестмънт“ на територията на орнитологично важното място в района на Калиакра, която не е била, а е трябвало да бъде класифицирана като специална защитена зона, Република България не е изпълнила задълженията си по член 4, параграф 4 от Директива 2009/147/ЕО“.

Следва да се отбележи обстоятелството, че това решение на Съда е постановено в началото на 2016 г., т.е. преди издаването на Заповед № РД-815 от 12.12.2017 г. на МОСВ за обявяване на защитена зона „Комплекс Калиакра“, но в него е разглеждана тази зона с оглед на нейното включване в списъка на защитените зони, приет с Решение № 122 на МС от 2.03.2007 г. за приемане на Списък на защитените зони за опазване на дивите птици и на Списък на защитените зони за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (ДВ, бр. 21 от 2007 г., изм. и доп.).

Смятам, че за защита на българските национални интереси в хода на дело С-141/14 можеше да се изтъкнат като аргументи следните обстоятелства: а) Решение на МС № 122 от 2007 г. е само един от елементите на фактическия състав по обявяването на защитена зона „Комплекс Калиакра“ със заповед на МОСВ, а именно с тази заповед окончателно се очертават нейните граници и тя става част от действащото българско екологично законодателство; б) поради незавършен фактически състав относно влизането в сила на Заповед № РД-815 от 12.12.2017 г. на МОСВ към момента на хода на дело С-141/14, защитена зона „Комплекс Калиакра“ следва да се окачестви като неотнормирана към това дело; и в) както в заповедите за обявяване на защитени зони, така и в плановете за управлението им, които се приемат след обявяването им, могат да се установят забрани и ограничения за определени антропогенни дейности и действия с цел да не бъдат унищожавани, увреждани и обезпокоявани дивите птици, както и уреждани и унищожавани техните местообитания.

Горепосочените решения на Съда по дела С-141/14 и С-97/17, с които е осъдена Република България като нарушител биха могли да послужат като повод за размисъл на компетентните ни органи, за да бъдат избегнати бъдещи осъдителни иски на Комисията срещу нашата страна в областта на опазване на биологичното разнообразие, вкл. в защитени природни терито-

рии. В тази насока, както и с оглед на трудностите, които срещат държавите членки при транспониране на изискванията на директивите в областта на опазване на околната среда, вкл. биологичното разнообразие, някои наши автори отбелязват, че е налице тенденция броят на нарушения на изискванията на правните актове на ЕС в областта на опазване на околната среда да нараства, като към 1992 г. отрасълът („секторът“) „околна среда“ е излязъл на първо място по брой на нарушенията в сравнение с другите отрасли на законодателството на ЕС, като например индустрия и селско стопанство (Минкова, 2001, с. 21). Във връзка с това Л. Кремер изтъква, че в повечето случаи държавите членки „вероятно“ се задоволяват с приемането на законодателство, транспониращо директивите в областта на биологичното разнообразие, „без да се опитват да го прилагат на практика“ (Кремер, 2008, с. 340). Това фактически води впоследствие и до осъдителни искиове на Комисията срещу определена държава членка.

Интересен и същевременно дискуссионен в теоретично отношение е проблемът за съдебната практика като източник на правото на ЕС. В нашата правна доктрина по европейско право преобладава становището, че тя е един от източниците („неписани“) на правото на ЕС (Борисов, 2010, с. 53; Драганов, 2012, с. 42-43; Попова, 2020; Семов, 2005, с. 31-32). Това становище се поддържа и от някои автори в общоправната ни литература (Радев, 2021, с. 21-22). Обратното становище, което смятам за по-правилно, се поддържа в правната ни доктрина от В. Мръчков и някои други автори (Мръчков, 2018). Съображенията ми са следните: а) дейността на Съда е правоприлагаща, а не нормосъздаваща. Независимо от неговата роля в правната система на ЕС, Съдът не създава правни норми, а прилага и тълкува вече създадени от други органи (например Европейския парламент и Съвета, или поотделно Съвета или Комисията), т.е. вече съществуващи правни норми; б) дори когато тълкува правни норми, Съдът не създава нови правни норми, а изяснява действителното съдържание на вече съществуващи правни норми на равнище право на ЕС, защото тълкувателната му дейност е част (компонент) от правоприложната му дейност; в) понятието „източник на правото“ е свързано преди всичко с правосъздаването (нормотворчеството), а не с правоприлагането. Следователно, съдебната практика не трябва да се окачествява като източник на правото, вкл. правото на ЕС. Този проблем обаче, следва да бъде предмет на самостоятелни научни изследвания и задълбочена научна дискусия.

Българско законодателство, въвеждащо Директива 2009/147/ЕО

В тази насока могат да бъдат отбелязани следните нормативни актове: ЗБР (ДВ, бр. 77 от 2002 г., изм. и доп.), както и Наредба № 4 от 8.07.2003 г., Наредба № 5 от 1.08.2003 г. и Наредба № 8 от 12.12.2003 г., посочени по-горе.

И спрямо тази директива може да се отбележи, че формално е налице сравнително добро равнище на въвеждане на нейните изисквания в българското законодателство, но същевременно голямо значение има стриктното прилагане на горепосочените нормативни актове, за да се избегнат евентуални нови искове на Комисията срещу Република България пред Съда за нарушаване на разпоредби на разглежданата директива. Във връзка с ефективността на мерките по опазване на биологичното разнообразие на национално равнище и на равнище ЕС, Л. Кремер изтъква, че те са „прекалено слаби и едва успяват да гарантират изпълнението на съществуващите разпоредби“ (Кремер, 2008, с. 321).

Заключение

Накрая, в резултат на разглежданата по-горе правна уредба могат да бъдат направени някои по-общии изводи и препоръки за нейното усъвършенстване. Те ще бъдат обособени съответно в две насоки – относно изводите и относно предложенията *de lege ferenda*.

По-общии изводи относно правото на ЕС по опазване на защитените природни територии

1. Назряла е необходимостта ЕС да обърне по-голямо внимание на защитените природни територии и да приеме специални правни актове със задължителен характер за държавите членки в тази насока. Трудности в сближаването на законодателството на тези държави могат да възникнат поради факта, че в националното им екологично законодателство е установена различна категоризация на тези територии. Все пак, възможно е да се помисли поне по отношение на съвпадащите (т.е. общите за всички държави членки) категории защитени природни територии като природни резервати (у нас подразделени на резервати и поддържани резервати), национални паркове и „природни паметници“ (у нас – природни забележителности).

2. Транспонирането и прилагането на изискванията на Директиви 92/43/ЕО и 2009/147/ЕО в националното законодателство на държавите членки, вкл. Република България се очертава като сложен проблем, главно по следните причини: а) трудности при намирането на разумен баланс между екологичните и икономическите интереси на обществото (Кремер, 2008, с. 333); б) редакцията на разпоредбите на тези директиви, от правно-техническа гледна точка, не е на добро равнище, тъй като редица от тях са формулирани с много и на места дълги изречения, фразата понякога е тромава и недостатъчно ясна, а струва ми се, че и текстовете на преамбюлите им са твърде дълги – слабост, характерна за много от правните актове на ЕС;

3. Прилагането на разпоредбите на разгледаните директиви 92/43/ЕО и 2009/147/ЕО изисква от съответните лица, занимаващи се с тази дейност както на национално равнище, така и на равнище ЕС, задълбочени знания не само в областта на екологичното право, но и на теорията на екологията като интердисциплинарна наука (Недялков, 1998, с. 7; Бринчук, 2004, с. 8), а също така и използването на екосистемен подход при вземането на управленски решения. Във връзка с това е необходимо сътрудничеството и много добрата координация между учени и практикуващи специалисти в областта на опазването на околната среда, вкл. с опит в съставянето на нормативни актове.

4. В директиви 92/43/ЕО и 2009/147/ЕО липсват разпоредби, в които изрично и изчерпателно да бъдат изброени правни принципи, върху които да се основава дейността на държавите членки по опазване на биологичното разнообразие – обект на тези директиви (Пенчев, 2017, с. 164-202). Ето защо, включването на такива разпоредби в тези директиви ще спомогне за тяхното усъвършенстване като правни актове на ЕС, а също и за ефективно им прилагане.

5. Наказателните процедури, стартирани от Комисията срещу Република България по горепосочените дела С-141/14 и С-97/17 и решенията на Съда по тях са показател за необходимостта от по-задълбочено анализиране на причините, които са ги предизвикали от компетентните държавни органи у нас с цел такива процедури да се избегнат за в бъдеще.

Препоръки за усъвършенстване на законодателството на ЕС по опазване на защитените природни територии

1. Необходимо е de lege ferenda Директива 92/43/ЕО да се допълни със следната разпоредба:

„Член 2а. Държавите членки се ръководят в дейността си по опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора от следните принципи:

1. устойчиво развитие, отчитащо спецификата на природните местообитания и на дивата фауна и флора;

2. „замърсителят плаща“;

3. екосистемен подход при вземането на управленски решения;

4. научна обосновааност на управленските решения;

5. достъп на обществеността до информация за състоянието на природните местообитания и на дивата фауна и флора;

6. участие на обществеността при вземането на управленски решения;

7. достъп на обществеността до правосъдие по въпроси, свързани с опазването на природните местообитания и на дивата фауна и флора.“

2. Необходимо е de lege ferenda Директива 2009/147/ЕО да се допълни със следната разпоредба:

„Член 1а. Държавите членки се ръководят в дейността си по опазване на дивите птици от следните принципи:

1. устойчиво развитие, отчитащо спецификата на дивите птици;
2. „замърсителят плаща“;
3. екосистемен подход при вземането на управленски решения;
4. научна обосновааност на управленските решения;
5. достъп на обществеността до информация за състоянието на дивите птици;
6. участие на обществеността при вземането на управленски решения;
7. достъп на обществеността до правосъдие по въпроси, свързани с опазването на дивите птици.“

Спонсориране на научното изследване

Публикацията съдържа резултати от изследване „Правен режим на защитените природни територии (научно-практически анализ)“, финансирано със средства от целева субсидия на НИД на УНСС по договор № НИД НИ-7/2021 г.

Използвана литература

Борисов, О. (2010). Право на Европейския съюз, 8 прераб. и доп. изд., Нова звезда, София. (Borisov, O., 2010, Pravo na Evropeyskiya sayuz, 8 prer. i dop. izd., Nova Zvezda, Sofia).

Бринчук, М. (2004). Теоретическите основи екологических прав човека, Государство и право, Москва, № 5, с. 5-15. (Brinchuk, M., 2004, Teoreticheskie osnovi ekologicheskikh prav cheloveka, Gosudarstvo i pravo, Moskva, № 5, pp. 5-15).

Директива 92/43/ЕИО на Съвета от 21 май 1992 г. относно опазване на природните местообитания и на дивата фауна и флора, ОВ L 206, 22.07.1992 г., изм. и доп. (Direktiva 92/43/EIO na Saveta ot 21 may 1992 g. odnosno opazvane na prirodnite mestoobitania i na divata fauna i flora, OV L 206, 22.07.1992 g., izm. i dop.).

Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 г. относно опазването на дивите птици, ОВ L 20, 26.01.2010 г., в сила от 9.02.2010 г., изм. и доп. (Direktiva 2009/147/EIO na Evropeyskia parlament i na Saveta ot 30 noemvri 2009 g. odnosno opazvaneto na divite ptitsi, OV L 20, 26.01.2010 g., v sila ot 9.02.2010 g., izm. i dop.).

- Драганов, Ж. (2012). Право на Европейския съюз, Издателски комплекс – УНСС, София. (Draganov, Zh., 2012, Pravo na Evropeyskia sayuz, Izdatelski kompleks UNSS, Sofia).
- Кремер, Л. (2008). Европейско право на околната среда, Сиела, София. (Kremer, L., 2008, Evropeisko pravo na okolnata sreda, Siela, Sofia).
- Минкова, Й. (2001). Политика за опазване на околната среда на Европейския съюз, Сдружение „Желана Земя”, София. (Minkova, Y., 2001, Politika za opazvane na okolnata sreda na Evropeyskiya sayuz, Sdruzhenie “Zhelana Zemya”, Sofia).
- Мръчков, В. (2018). Трудово право, 10 прераб. и доп. изд., Сиби, София. (Mrachkov, V., 2018, Trudovo pravo, 10 prerab. i dop. izd., Sibi, Sofia).
- Недялков, С. (1998). Теория на екологията, ПъблишСайСет – Агри ООД, София. (Nedyalkov, S., 1998, Teoriya na ekologiyata, PublishSaiSet - Agri OOD, Sofia).
- Пенчев, Г. (2003). Сближаване на българското с европейското право в областта на защита на природата, Право без граници, Приложение, № 3-4, с. 1-37 (Penchev, G., 2003, Sblizhavane na balgarskoto s evropeiskoto pravo v oblastta na zashtitata na prirodata, Pravo bez granitsi, Prilozhenie, № 3-4, s. 1-37).
- Пенчев, Г. (2017). Принципи на българското екологично право, Фондация „Граждани на Новата епоха”, София. (Penchev, G., 2017, Printsipi na balgarskoto ekologichno pravo, Fondatsiya “Grazhdani na Novata Epoha”, Sofia).
- Попова, Ж. (2020). Право на Европейския съюз, 4 прераб. и доп. изд., Сиела, София. (Popova, Zh., 2020, Pravo na Evropeyskiya sayuz, 4 prer. i dop. izd., Siela, Sofia).
- Радев, Д. (2021). Същност на съдебната реформа, в Сборник с доклади от научна конференция „100 години УНСС – 100 години право в УНСС”, Том II – Актуални проблеми на публичното и наказателното право, Актуални проблеми на историческите, икономическите и социалните науки, организирана по повод 100-годишния юбилей на УНСС, проведена на 12 ноември 2020 г., Издателски комплекс – УНСС, с. 17-23. (Radev, D., 2021, Sashtnost na sadebnata reforma, v Sbornik s dokladi ot nauchna konferentziya “100 godini UNSS – 100 godini pravo v UNSS”, Tom II – Aktualni problemi na publichtoto i nakazatelnoto pravo, Aktualni problemi na istoricheskite, ikonomicheskite i sotsialnite nauki, organizirana po povod 100-godishiya yubiley na UNSS, provedena na 12 noemvri 2020 g., Izdatelski kompleks – UNSS, s. 17-23).
- Семов, А. (2005). Източници на правото на ЕО и ЕС и принципи на прилагането му, Министерство на правосъдието, София. (Semov, A., 2005,

Iztochnitsi na pravoto na EO i ES i printsiipi na prilaganeto mu, Ministerstvo na pravisadieto, Sofia).

Христова, Н. (2018). Административноправен режим на националните паркове, Дамян Яков, София. (Hristova, N., 2018, Administrativnopraven rezhim na natsionalnite parkove, Damyan Yakov, Sofia).

Eur-Lex: Access to European Union Law (Интернет-страница на Комисията за правото на ЕС), available at: <https://eur-lex.europa.eu> (accessed 02 April 2021)

Kiss, A., D. Shelton (1993). Manual of European Environmental Law, Grotius Publications Limited, Cambridge.

***

LEGAL REGIME OF THE PROTECTED NATURAL AREAS UNDER DIRECTIVES 92/43/EEC AND 2009/147/EC OF THE EUROPEAN UNION

Prof. Georgi Penchev, DSc.
Department of History and Theory of Law
Faculty of Law
Plovdiv University „Paisiy Hilendarski“
e-mail: georgepenchev@abv.bg

Abstract

Basic aim of this study is analysis of the protection of biological diversity in protected natural territories under Directives 92/43/EEC and 2009/147/EC. These legal acts of the European Union are related to the protection of species of wild flora and fauna and natural habitats. The basic task of the study consists in consideration of the legal measures in this field under these directives in the context of their introduction in the Bulgarian legislation. The comparative law and formal-logical methods of scientific research are used. The result of study is related to formulation of general conclusions from considered legal regulation and suggestions for its improvement.

Key words: Directive 92/43/EEC, Directive 2009/147/EC, European Union, Protected Natural Territories, Environmental Legislation

JEL: K320